

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماسټري تفسير و هديت

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

ریاست پوهنتون های خصوصی

اخلاق سیاسی پیامبر صلی الله علیه وسلم

در روشنی قرآن و سنت

(رساله ماسټري)

محقق: سید محمد حقانی

استاد راهنما: دکتر فصیح الله عبدالقیلی

سال: 1399 هـ ش 1440 هـ ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان

وزارت تحصیلات عالی

ریاست پوهنتون های خصوصی

اخلاق سیاسی پیامبر -صلی الله علیه وسلم-

در روشنی قرآن و سنت

(رساله ماستری)

محصل: سید محمد حقانی

استاد رهنما: دکتور فصیح الله عبدالباقی

سال: 1399 هـ ش 1440 هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت تفسیر و حدیث

بورد ماستری

تصدیق نامه

محترم سید محمد ولد سید اسماعیل: ID نمبر SH-MST-98-614 محصل دور پنجم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: اخلاق سیاسی پیامبر در روشنی قرآن و سنت به روز دوره ششم تاریخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۵ (نمره به عدد) هشتاد و پنج (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نصرمن الله مجاهد	عضو هیات	
۲	دکتور محمد اسماعیل لیبیب بلخی	عضو هیات	
۳	دکتور فصیح الله عبدالباقی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... امر بورد ماستری

خلاصه بحث

این تحقیق به منظور شرح و بیان اخلاق سیاسی پیامبر اسلام ﷺ- در روشنی قرآن و سنت به روش کتابخانه‌یی و از نوع تحلیلی-توصیفی انجام شده و دارای یک تمهید و سه فصل می‌باشد. در مبحث تمهیدی؛ تعریف اخلاق، فضیلت و اهمیت، و همچنین انواع اخلاق و مفهوم اخلاق سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل اول که دارای دو مبحث است؛ در مبحث اول، مبانی اخلاق سیاسی پیامبر ﷺ- و در مبحث دوم، ویژگی‌های اخلاق سیاسی پیامبر اسلام ﷺ- بیان شده است. در فصل دوم که شامل دو مبحث است؛ در مبحث اول، اصول اخلاق سیاست داخلی پیامبر ﷺ- و در مبحث دوم، اصول اخلاق سیاست خارجی پیامبر ﷺ- مورد بررسی قرار گرفته است. و در فصل سوم که دارای سه مبحث می‌باشد؛ در مبحث اول، نمونه‌های اخلاق سیاسی پیامبر ﷺ- در برابر منافقان. در مبحث دوم، نمونه‌هایی از اخلاق سیاسی پیامبر-صلی الله علیه وسلم- در برابر نصاری. و در مبحث سوم، نمونه‌هایی از اخلاق سیاسی پیامبر ﷺ- در برابر یهودیان بیان شده است.

از این تحقیق به شکل خلاصه دانسته می‌شود که پیامبر اکرم ﷺ- در پیشبرد امر رسالت و اداره‌ی جامعه‌ی اسلامی همواره صداقت، امانتداری، وفای به عهد، شدت عمل با مخالفین و صبر و استقامت را سرلوحه‌ی کار خود قرار داده بودند. همچنان پیامبر اسلام ﷺ- در ارتباط با امم و اقوام دیگر اصل نفی سبیل، اصل عزت اسلامی، اصل تعهد در مقابل پیمان‌ها و تعهدات، اصل صلح و زندگی مسالمت‌آمیز و نیز اصل گفتگو و دعوت را مد نظر قرار می‌داده است.

سیره و رفتار سیاسی پیامبر اسلام ﷺ- در زمینه دیپلماسی، چگونگی فرستادن و پذیرفتن سفیران و رعایت حقوق دیپلماتیک می‌تواند الهام‌بخش برای جوامع انسانی، به ویژه کشورهای اسلامی باشد. در این تحقیق به اخلاق و رفتار سیاسی در اسلام، با شیوه‌های مناسب و متفاوت از برخوردهای سیاسی آشنا می‌شویم، که برخلاف آنچه امروز متداول است؛ توأم با صداقت، صراحت، سادگی و عدم تظاهر به قدرت است. و در مجموع می‌توان گفت برخورد پیامبر ﷺ- با مخالفان سیاسی به طور کلی طبق اصل رأفت و رحمت بود و نشانه‌های فراوان از مدارا و برخورد مسالمت‌آمیز پیامبر اسلام ﷺ- با مخالفان سیاسی وجود دارد، که به برخی از آنها در این تحقیق اشاره گردیده است.

واژه‌های کلیدی: اخلاق، سیاست، پیامبر، اخلاق سیاسی

فهرست مطالب

مقدمه

اهمیت تحقیق: Error! Bookmark not defined.

روش تحقیق: Error! Bookmark not defined.

پیشینه تحقیق: Error! Bookmark not defined.

تمهید بحث

مفاهیم عمومی

مبحث اول: تعریف اخلاق اهمیت آن و پیشینه مختصر اخلاق قبل از اسلام.. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: معنای لغوی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: معنای اصطلاحی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: اهمیت و فضیلت اخلاق در اسلام..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: اخلاق سیاسی قبل از اسلام..... Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: انواع اخلاق و مفهوم اخلاق سیاسی..... Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: اقسام و انواع اخلاق..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: مفهوم اخلاق سیاسی..... Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: مروری بر زندگی سیاسی پیامبر اسلام - صلی الله علیه وسلم- .. Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: شکل گیری دولت اسلامی در مدینه..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: اهداف سیاست در زندگی پیامبر اسلام-صلی الله علیه وسلم- Error! Bookmark not defined.

فصل اول

مبانی و ویژگی های اخلاق سیاسی پیامبر اسلام -صلی الله علیه وسلم-

مبحث اول: مبانی اخلاق سیاسی پیامبر اسلام -صلی الله علیه وسلم-..... Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: توحید..... Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: عدالت..... Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: ولاء و براء..... Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: التزام و پایبندی به پیمان های سیاسی..... Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: ویژگی های بزرگ اخلاق پیامبر -صلی الله علیه وسلم- در سیاست... Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: جدیت در اهداف: Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: صراحت در بیان اهداف و عدم مجامله با دشمن Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: درک شرایط زندگانی پیروان Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: آرامش خاطر Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: فرمان های صریح و روشن Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: شخصیت و نفوذ Error! Bookmark not defined.

مطلب هفتم: روان شناسی و شناخت استعدادها Error! Bookmark not defined.

مطلب هشتم: دور اندیشی Error! Bookmark not defined.

مطلب نهم: مساوات و عدم امتیاز طلبی Error! Bookmark not defined.

مطلب دهم: مخفی کاری در بعض امور Error! Bookmark not defined.

مطلب یازدهم: تکیه بر نیروی خودی Error! Bookmark not defined.

مطلب دوزدهم: مشورت و عدم استبداد Error! Bookmark not defined.

مطلب چهاردهم: ایجاد روحیه در مواقع بحرانی. Error! Bookmark not defined.

فصل دوم

اصول اخلاق سیاست داخلی و خارجی پیامبر اسلام -صلی الله علیه وسلم-

مبحث اول: اصول اخلاق سیاست داخلی Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: صداقت و امانتداری Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: پایبندی به عهد و پیمان Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: رأفت و مهربانی Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: قاطعیت در اجرای عدالت و اقامه‌ی حدود الهی Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: صبر و استقامت Error! Bookmark not defined.

مطلب ششم: تالیف قلوب Error! Bookmark not defined.

مبحث دوم: اصول اخلاق سیاست خارجی Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: اصل نفی سلطه کفار بر مومنین Error! Bookmark not defined.

مطلب دوم: اصل عزت اسلامی Error! Bookmark not defined.

مطلب سوم: اصل احترام به معاهدات Error! Bookmark not defined.

مطلب چهارم: اصل گفتگو و دعوت Error! Bookmark not defined.

مطلب پنجم: اصل دعوت به سوی مبادئ Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: صلح و زندگی مسالمت آمیز به عنوان مهم ترین اخلاق سیاسی پیامبر Error!

Bookmark not defined.

- مطلب اول: محمد -صلی الله علیه وسلم- نمونه و الگوی صلح و آشتی
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: حل اختلاف قریش در باره نصب حجر الاسود
Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم: امضای معاهدات صلح میان قبایل عرب
Error! Bookmark not defined.
الف: امضای معاهده با قبیله جهینه
Error! Bookmark not defined.
ب: امضای معاهده با قبیله بنی ضمیره
Error! Bookmark not defined.
ج: امضای پیمان با قبیله خُزاعه
Error! Bookmark not defined.
د: پیشنهاد صلح در غزوه خندق
Error! Bookmark not defined.
مطلب چهارم: صلح با قریش (صلح حدیبیه)
Error! Bookmark not defined.
مطلب پنجم: صلح با یهودیان
Error! Bookmark not defined.
مطلب ششم: گفت وگو برای صلح در خیبر:
Error! Bookmark not defined.

فصل سوم

نمونه هایی از اخلاق نیک پیامبر -صلی الله علیه وسلم- در برابر مخالفان سیاسی

- مبحث اول: نمونه های از رفتار نیک پیامبر -صلی الله علیه وسلم- در برابر منافقان
Error!
Bookmark not defined.

- مطلب اول: تعریف منافق و انواع آن
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: شیوه های برخورد پیامبر با منافقان
Error! Bookmark not defined.
اول: مدارا و گذشت
Error! Bookmark not defined.
دوم: بیان حقیقت در برابر نشر شایعات
Error! Bookmark not defined.
سوم: بی اعتنایی به منافقان و تحقیر آنان
Error! Bookmark not defined.
چهارم: اقدام عملی برای دفع ضرر
Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم: نمونه های از رفتار نیک پیامبر -صلی الله علیه وسلم- در مقابل مشرکین
Error!
Bookmark not defined.

- مطلب اول: دعای پیامبر -صلی الله علیه وسلم- برای مشرکان
Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم: عفو عمومی مخالفان سرسخت سیاسی در مکه
Error! Bookmark not defined.
اول: عفو ابوسفیان و امتیاز دهی به او
Error! Bookmark not defined.
دوم: عفو صفوان بن امیه
Error! Bookmark not defined.
سوم: عکرمة بن ابی جهل
Error! Bookmark not defined.
چهارم: حویطب بن عبدالعزی
Error! Bookmark not defined.

مبحث سوم: نمونه های از اخلاق نیک سیاسی پیامبر -صلی الله علیه وسلم- در برابر اهل کتاب

Error! Bookmark not defined.

مطلب اول: نمونه های از رفتار سیاسی پیامبر -صلی الله علیه وسلم- با نصاری..
not defined.

Error! Bookmark not defined. بخش اول: دیدار با نصاری

Error! Bookmark not defined. بخش دوم: نامه های پیامبر -صلی الله علیه وسلم- به مسیحیان

Error! Bookmark not defined. الف: نامه به نجاشی حاکم حبشه

Error! Bookmark not defined. ب: نامه به هرakلیوس قیصر روم

Error! Bookmark not defined. ج: نامه به اسقف ضُغاطر

Error! Bookmark not defined. د: نامه به مُقَوِّس

Error! Bookmark not defined. ه: نامه به حارث بن ابی شمر غسانی

Error! Bookmark not defined. مطلب دوم: برخورد پیامبر -صلی الله علیه وسلم- با مخالفان سیاسی یهودی ..
defined.

Error! Bookmark not defined. اول: دعوت

Error! Bookmark not defined. دوم: زندگی مسالمت آمیز

Error! Bookmark not defined. سوم: صبر و مقاومت

Error! Bookmark not defined. چهارم: افشای فتنه های یهود برای مسلمانان

Error! Bookmark not defined. پنجم: رویارویی با یهودیان

1 خاتمه و نتیجه گیری

4 پیشنهاد ها

Error! Bookmark not defined. فهرست آیات

Error! Bookmark not defined. فهرست احادیث

Error! Bookmark not defined. فهرست اعلام

Error! Bookmark not defined. فهرست منابع

خاتمه و نتیجه گیری

آنچه گذشت مختصری از اخلاق سیاسی پیامبر -ﷺ- بود که در تعامل با مردم در صحنه‌ی سیاست داخلی و نیز اصول حاکم بر تعامل با ملل و اقوام دیگر انجام می‌داد و از این تحقیق به طور خلاصه چنین نتیجه‌گیری می‌شود:

- 1- پیامبر اکرم -ﷺ- در پیشبرد امر رسالت و اداره‌ی جامعه‌ی اسلامی همواره صداقت، امانتداری، وفای به عهد، شدت عمل با مخالفین و صبر و استقامت را سرلوحه‌ی کار خود قرار داده بودند.
- 2- پیامبر اسلام -ﷺ- و نیز در ارتباط با امم و اقوام دیگر اصل نفی سبیل، اصل عزت اسلامی، اصل تعهد در مقابل پیمان‌ها و تعهدات، اصل صلح و زندگی مسالمت‌آمیز و نیز اصل گفتگو و دعوت را مد نظر قرار می‌دادند.
- 3- نقش اسلام در موضوع دیپلماسی و رفتار سیاسی بسیار برجسته است. پیامبر اسلام -ﷺ- به عنوان آخرین سفیر الهی در این زمینه اقدامات ارزنده‌ای انجام داده است. دیپلماسی فعال ایشان از نوادر تاریخ روابط بین‌الملل به شمار می‌رود. ارسال نامه‌ها و اعزام سفیران به نزد سران کشورهای دیگر و به‌خصوص امپراتوری‌های بزرگ آن زمان اعجاب برانگیز است.
- 4- سیره و رفتار سیاسی پیامبر اسلام -ﷺ- در زمینه دیپلماسی، چگونگی فرستادن و پذیرفتن سفیران و رعایت حقوق دیپلماتیک می‌تواند الهام‌بخش برای جوامع انسانی به ویژه کشورهای اسلامی باشد.
- 5- در بررسی اخلاق و رفتار سیاسی در اسلام با شیوه‌های مناسب و متفاوت از برخوردهای سیاسی آشنا می‌شویم که برخلاف آنچه امروز متداول است؛ توأم با صداقت، صراحت، سادگی، عدم تظاهر به قدرت، قاطعیت، دلیری و شجاعت است و دانستن و بررسی چنین شیوه‌ای می‌تواند از اهمیت ویژه برخوردار باشد. باتوجه به این ویژگی‌هاست که ضرورت و اهمیت بررسی جایگاه اخلاق و رفتار سیاسی در اسلام دو چند می‌گردد.
- 6- درباره شیوه برخورد پیامبر با منافقان، به روشنی ثابت گردید که آن حضرت -ﷺ- همواره تا آنجا که ممکن بود با منافقان با مدارا و گذشت رفتار می‌کردند. این در حالی بود که پیامبر از کفر پنهان منافقان آگاه بودند. آیات قرآن در بسیاری از موارد، نقاب از چهره آنان برمیداشت و آنان را معرفی می‌کرد. خودشان نیز در شرایط گوناگون، با کارشکنی‌ها و خیانت‌هایی که انجام میدادند، هویت خویش را آشکار مینمودند.
- 7- پیامبر -ﷺ- بارها در پاسخ کسانی که پیشنهاد قتل منافقان را مطرح میکردند، میگفتند: کسی که به

یکتایی خدا و رسالت پیامبرش اعتراف کند از کشتنش نهی شده ام، و دیگر اینکه مبدا عرب بگوید: محمد همین که به وسیله یاران خود به پیروزی رسید، آنان را به قتل می‌رساند.

8- عفو و مدارای پیامبر موجب بی‌توجهی به جامعه اسلامی نمی‌شد آن حضرت -ﷺ- هیچگاه از دشمنان داخلی غافل نبودند و همیشه حرکتها، کارشکنی‌ها و شایعه‌های آنان را با دقت زیر نظر داشتند و نقشه‌های آنان را خنثا میکردند و در مورد شایعه‌سازی‌های آنان، حقیقت مطلب را به آگاهی مسلمانان میرساندند و گاهی نیز از قاطعیت عمل بهره می‌گرفتند ولی به اندازه‌ای که هسته نفاق آنان از هم بپاشد و نقشه‌هایشان عملی نگردد.

9- در مجموع می‌توان گفت برخورد پیامبر -ﷺ- با مخالفان سیاسی به طور کلی طبق اصل رأفت و رحمت بود و نشانه‌های فراوان از مدارا و برخورد مسالمت‌آمیز پیامبر اسلام -ﷺ- با مخالفان سیاسی وجود دارد که به برخی از آنها در این تحقیق اشاره گردید.

10- برخوردها و درگیری‌هایی نیز روی داده است که می‌توان گفت علت اساسی آنها، شکستن پیمان نامه‌ها و معاهده‌های بود که مخالفان خود با پیامبر -ﷺ- منعقد کرده بودند.

11- همچنین از این تحقیق، به دست می‌آید که مهمترین روش پیامبر برای جلوگیری از فتنه‌انگیزی منافقان، منزوی کردن و مطرود نمودن آنها در درون جامعه اسلامی بود.

12- نبی اکرم -ﷺ- در تعامل و گفت‌وگوهای خود اساس را آموزه‌های قرآنی می‌دانستند.

13- پیامبر اکرم -ﷺ- در بسیاری از نامه‌هایشان به سران کشورها و اسقف‌های مسیحی، بعد از نام خداوند، از الفظی همچون «سلام بر شما» استفاده می‌کردند. استفاده از واژه «سلام» در نامه‌ها، نشان احترام و طلب خیر برای دیگران است.

14- ایمان به انبیای سابق و بزرگداشت آنان، احترام به انبیایی که هم مورد احترام ایشان و هم مورد احترام سایر ادیان بودند، در کلام و نامه‌های پیامبر اسلام -ﷺ- مشهود است.

15- پیامبر -ﷺ- در مناظرات و گفت‌وگوهای دو طرفه، از منابعی در بحث استفاده می‌کردند که طرف مقابل نیز بپذیرد؛ مانند قرائت انجیل در بحث با مسیحیان و یا استفاده از عقل و منطق در استدلال‌های خود، در دیدار با سران ادیان پنج‌گانه.

16- عدم اجبار افراد برای پذیرش حقانیت اسلام یکی از مهم‌ترین اخلاق سیاسی پیامبر -ﷺ- بود مانند برخورد ایشان با عدی بن حاتم طایی که هرگز او را مجبور به پذیرش اسلام نکرد و همین برخورد، عدی را شیفته اسلام کرد.

17- پیامبر -ﷺ- همواره گفت‌وگو را به قصد کشف حقیقت و تسلیم واقعی در برابر حق انجام می‌دادند و هدفشان کشورگشایی، تحمیل عقیده و اجبار در دین نبود.

- 18- از آنگاه که رسول الله -ﷺ- پرچم حکومت اسلامی را مدینه برافراشت، یهودیان شبهه جزیره، آفتاب عمر عزت خویش را رو به افول دیدند و بر همین اساس اقداماتی را علیه مکتب اسلام و دولت رسول خدا -ﷺ- آغاز کردند اما در مقابل پیامبر -ﷺ- که در مورد سیاست، واقع بینانه و متناسب با واقعیت های زمان عمل می کرد، با درایت و خرد ورزی تمام با آنان برخورد کردند.
- 19- پیامبر -ﷺ- در گام نخست به تدوین قانون اساسی مدینه و انعقاد پیمان نامه عمومی مدینه همت گماشتند و سعی کردند ضمن همزیستی مسالمت آمیز، با اعمال سیاست های سنجیده یهودیان را به دین مبین اسلام فراخوانده و قلوبشان را به نور اسلام روشنی بخشد.
- 20- پیامبر اسلام -ﷺ- برای حفظ ثبات اجتماعی و سیاسی مرکز حکومت اسلامی، بردباری و شکیبایی فراوانی در برابر یهود از خویشان نشان داده و پیروانش را نیز به صبر و مقاومت فرا می خواندند؛ اما به تدریج با رشد روزافزون خیانت های یهودیان، رسول الله -ﷺ- از اعمال سیاست انعطاف پذیری نسبت به این قوم دلسرد گردید.

پایان

پیشنهاد ها

از آن جاییکه موضوع رساله ی بنده مطالعه موضوعی اخلاق سیاسی پیامبر اسلام -صلی الله علیه وسلم- در روشنایی قرآن و سنت بود در اخیر بحث پیشنهاد می کنم تا محققین دیگر، سایر جنبه های مربوط به سیرت نبوی -ﷺ- را در روشنایی مهم ترین واصل ترین مصدر سیرت و شناخت پیامبر -ﷺ- که قرآن عظیم الشان می باشد مورد تحقیق و بررسی قرار بدهند. زیرا بدین ترتیب در کنار اینکه میتوانیم مجموعه ی کاملی از سیرت النبوی -ﷺ- را به شکل بحث موضوعی داشته باشیم، می توانیم سیرت، شخصیت، رسالت و... رسول الله -ﷺ- را همراه با تحلیل قرآنی والهی در اختیار خواننده گان قرار دهیم.

سایر جنبه های سیرت رسول الله -ﷺ- که می تواند به گونه موضوعی در پرتو آیات قرآنی و سنت نبوی مورد بحث و بررسی قرار گیرد، می تواند در برگیرنده نکات ذیل باشد:

- شخصیت رسول الله -ﷺ- در روشنایی قرآن و سنت
- اخلاق نظامی پیامبر اسلام -ﷺ- در روشنایی قرآن و سنت
- سیاست داخلی و سیاست خارجی پیامبر -ﷺ- در روشنایی قرآن و سنت
- نامه های پیامبر -ﷺ- به شاهان و امپراطوری ها
- اخلاق پیامبر -ﷺ- در برابر اهل کتاب
- اخلاق پیامبر -ﷺ- در مقابل منافقان

همچنان پیشنهاد می نمایم تا این تحقیق در مجله علمی پوهنتون سلام و یا به شکل کتاب چاپ و نشر گردد.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af